

Key words: participatory democracy, political participation, European Civil Initiative, dialogue model of political participation, European Union, public policy.

Матеріал надійшов до редакції 27.09.2021 р.

УДК 321:01:314.742

Тетяна Хлівнюк,

кандидат політичних наук, доцент,

завідувач кафедри соціальних теорій,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

ORCID ID 0000-0002-7636-9088

khlivniuk@onu.edu.ua

DOI 10.29038/2524-2679-2021-03-256-270

МІГРАЦІЙНИЙ ЧИННИК ЗНИЖЕННЯ СТІЙКОСТІ ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Аналіз впливу імміграції на стійкість соціальної держави аргументований:

1) довготривалою (понад півстоліття) кризою соціальної держави; 2) стрімким зростанням у високорозвинених державах кількості іммігрантів, особливо біженців, прийняття та інтеграція яких є затратними. Відзначено, що вплив імміграційного чинника на соціальну державу узалежнений від того, про яку з груп мігрантів ідеться (від висококваліфікованих трудових мігрантів, за яких конкурують провідні держави, до біженців із зон конфліктів та воєн). Аргументовано, що навантаження на соціальну державу зростає передусім у частині іммігрантів-біженців, які мають труднощі з інтеграцією в новий соціум і на ринку праці. Указано на фактори, від яких узалежнений характер впливу імміграції на соціальну державу: 1) вік іммігрантів, у якому вони прибувають; 2) швидкість, із якою мігранти виходять на ринок праці; 3) час, упродовж якого мігранти узалеженні від допомоги від держави; 4) характеристики людського капіталу іммігрантів; 5) розмір соціальних виплат, обсяг соціальних гарантій, які надані мігрантам та ін. Підкреслено, що вже друге десятиліття поспіль (із початку у 2008 р. глобальної фінансової кризи) у більшості соціальних держав зменшується як державна (бюджетна економія), так і суспільна підтримка соціальних програм для іммігрантів. Після європейської міграційної кризи 2015 р. увага урядів соціальних держав приділена не стільки інтеграції мігрантів, скільки

зміцненню зовнішніх кордонів ЄС для забезпечення від неконтрольованого потоку біженців. Звернено увагу, що рецесія після локдаунів, зумовлених Covid-19, укотре посилює режим економії навіть у найрозвиненіших соціальних державах, що позначається на реалізації іммігрантами гарантованих їм соціальних прав. Підкреслено, що зростання чисельності іммігрантів у розвинених країнах, хоч і посилює тиск на національні інститути соціальної держави, але і є лише одним із чинників зниження стійкості класичних моделей соціальної держави. Проблема убачається радше в нездатності політичного істеблішменту організувати швидку інтеграцію новоприбулих мігрантів на ринку праці.

Ключові слова: соціальна держава; іммігранти; біженці; соціальні права; соціальні гарантії; національні системи соціального забезпечення.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Міграційні процеси в сучасному світі набули значних масштабів. Міграційні потоки впливають на багато аспектів життєдіяльності держав, які більшою чи меншою мірою відкриті до шукачів притулку, трудових мігрантів та ін. Аналіз впливу міграції на стійкість інституту соціальної держави набуває актуальності з огляду на щонайменше два чинники: 1) затяжна (понад півстолітня) криза інституту соціальної держави й зниження його підтримки громадською думкою в тих державах, де авторитет соціальної держави довгий час був дуже високим; 2) стрімке зростання чисельності іммігрантів, особливо – біженців, прийняття та інтеграція яких вимагають значних затрат із бюджетів держав, які їх прийняли. Проблему становить неухильне зростання частки мігрантів у загальній кількості одержувачів соціальних виплат. Це призводить до того, що зростає кількість тих, хто сумнівається в здатності інституту соціальної держави ефективно функціонувати в умовах, відмінних від тих, які були в роки успішного функціонування соціальної держави. Відтак актуалізуються наукові пошуки відповіді на питання про те, чи зростання чисельності мігрантів (як трудових, так і біженців та ін.) впливає на функціонування соціальної держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У межах вітчизняних соціальних наук проблематика впливу імміграції на стійкість соціальної держави практично не вивчалася, хоч проблеми як міграції, так і функціонування соціальної держави в автономному їх вимірі активно обговорюються. Натомість західні дослідники (Дж. Мевес, П. Наймен, Дж. Руїст, С. Е. Шол та ін.) актуалізували вивчення цього питання. Причинами, які найчастіше зумовлювали науковий інтерес до проблеми,

є кризи (глобальна фінансова криза 2008 р., європейська міграційна криза 2015 р., коронакриза 2020–2021 рр.). Особливий інтерес до тематики наявний у державах у межах ЄС, де довгий час упроваджувалися доволі успішні моделі соціальної держави. Однак нині ці моделі втратили стійкість, а громадська думка радикалізується в сприйнятті мігрантів, особливо біженців, інтеграція котрих вимагає значних ресурсів. Утім, ґрунтовні західні наукові розвідки про вплив міграції на інститут соціальної держави не є одностайними щодо розгляду міграції як чинника, який істотно ослаблює інститут соціальної держави.

Формулювання цілей статті. Ставиться завдання, щоб з'ясувати, чи міграційний фактор впливає на функціонування соціальної держави в розвинених країнах, підриває/посилює її стійкість.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Питання впливу імміграції на національні системи соціального забезпечення щораз частіше опиняється в центрі політичних дебатів [30]. Передусім, обговорюються високі витрати на прийняття біженців та часто незадовільні результати їх інтеграції на ринку праці (працевлаштування, кар'єрні перспективи тощо), низькі показники зайнятості іммігрантів, їх порівняно низький рівень освіти тощо.

У дослідженнях про вплив міграції на соціальну державу часто озвучуються гіпотези, що надання широких соціальних гарантій іммігрантам, забезпечення їхніх основних соціальних потреб і под. погіршує стійкість інституту соціальної держави в розвинених країнах [3]. Висловлюються аргументи [20] про негативне за наслідками поєднання політики мультикультуралізму зі щедрою моделлю соціальної держави: це демотивує мігрантів працювати, вивчати мови, якнайшвидше інтегруватися в спільноту держави, яка прийняла їх. Відтак дискутується питання про те, чи не руйнує політика відкритості до іммігрантів інститут соціальної держави, який і так не має стійких позицій. Утім, нині вже не йдеться лише про те, чи підтримує певна держава політику відкритості до іммігрантів, а про те, що на планеті щораз частіше виникають потужні зони конфліктів, які провокують потоки біженців й очікують на ті чи інші реакції світової громадськості. Чи зможуть розвинені держави й надалі приймати біженців або ж змінять політику реагування на появу новий «гарячих» точок на планеті?

Одним із переломних моментів у перегляді обсягу соціальних програм для мігрантів був 2008 р. – початок глобальної фінансової кризи. У її умовах

урядам довелося скоротити бюджети (бюджетна економія), обмежити розміри соціальних виплат і коло їх отримувачів. Власне на тлі цієї кризи посилилася напруга в системі «соціальна держава – іммігранти». Рецесія після локдаунів, зумовлених коронавірусом, укотре посилює режим економії навіть у найрозвиненіших державах, що позначається на реалізації мігрантами тих соціальних прав, які їм надані.

Під час визначення впливу іммігрантів на соціальну державу потрібно враховувати, що іммігранти не є однорідною групою й наявні значні відмінності в їх різних етнічних групах [27; 33]. Треба враховувати наявність у структурі мігрантів щонайменше трьох їх категорій, кожна з яких по-різному впливає на економіку та фінанси тих держав, які приймають іммігрантів:

– до *першої* групи входять високоосвічені іммігранти, які є бажаними будь-де з огляду на продуктивність, здатність сприяти інноваціям, технологічному поступу країни, яка їх приймає [12]. За таких мігрантів високотехнологічні економіки конкурують [26];

– до *другої* групи входять мігранти, які важливі для тих секторів економіки, у яких не вистачає робочої сили в умовах їх динамічного розширення. Завдяки новим трудовим ресурсам підвищується продуктивність цих секторів економіки, а відтак зростають податкові надходження в бюджети [25];

– до *третьої* групи входять біженці з «гарячих» точок, поява яких не вповні відповідає потребам у робочій силі розвинених країн. Особливістю цієї групи є її неоднорідність за віком (хоч, за даними Євростату [24], мігрує переважно молодь до 29 років), рівнем освіти та кваліфікації, досвідом роботи тощо. Ця група іммігрантів найскладніше інтегрується на ринку праці, а отже, довготривало узалежнена від соціальної допомоги [16]. Внесок біженців у державні фінанси в перші роки їх перебування в країнах (або й значно довше), які прийняли їх як іммігрантів, зазвичай є негативним.

Отже, вплив міграції на соціальну державу залежить значною мірою від того, про яку з груп мігрантів ідеться. Лише третя з названих вище груп посилює навантаження на інститут соціальної держави. Однак цей тиск потрібно враховувати та прогнозувати зміни в ньому, оскільки кількість іммігрантів-біженців є найбільшою, порівняно з іншими двома групами; чисельність біженців постійно зростає через появу нових зон громадянських воєн, конфліктів тощо. Для іммігрантів-біженців характерний не лише низький рівень зайнятості, а й переважно низькооплачуваний характер роботи, яку їм удається отримати. Вони працюють у секторах, які є суспільно

необхідними, але низькооплачуваними (сфера послуг, передусім) [11], а відтак їх внесок у державні фінанси, податкові відрахування не є значними.

Саме фінансовий тягар, спричинений великою кількістю біженців, став поштовхом до імміграційної дискусії в суспільствах розвинених держав соціального типу. Результати опитувань громадської думки населення високорозвинених країн засвідчують, що міграція часто позиціюється як потенційна загроза для добробуту розвинених держав, фактор, який знижує соціальний захист громадян таких країн. Збільшення чисельності мігрантів (особливо біженців) зумовило поступове зниження підтримки ідеї про важливість їх широкого соціального захисту [13, с. 351] навіть у державах із високими стандартами ліберальної демократії та правової держави.

Те, як імміграція впливає на соціальну державу, залежить від комплексу чинників. Найважливішими, на нашу думку, є:

1) середній вік іммігрантів. Оскільки значна частина іммігрантів переїжджає до своєї країни призначення в працездатному віці¹, то, завдяки довготривалій активній трудовій діяльності, вони можуть знизити навантаження на систему соціального забезпечення;

2) швидкість, із якою мігранти можуть вийти на новий ринок праці, та як довго вони залежатимуть від різних пільг, виплат від держави;

3) характеристики людського капіталу, котрим володіють іммігранти;

4) розмір соціальних виплат та послуг, які надають національні системи соціального забезпечення держав, котрі приймають іммігрантів. Ідеться не лише про первинні витрати, пов'язані з новоприбулими мігрантами, а й витратами на навчання, перепідготовку, житло й інші аспекти інтеграції в нову спільноту.

Для визначення впливу імміграції на інститут соціальної держави важливо з'ясувати, яким є внесок мігрантів для держави, надходжень до державного та місцевого бюджетів. Відтак зіставляються доходи іммігрантів, сплачені ними податки з витратами системи соціального забезпечення на ті чи інші форми підтримки іммігрантів [1; 15]. Якщо внески іммігрантів через сплачені податки та різні форми зборів перевищують виплати та інші витрати через споживання соціальних послуг, то чистий внесок, безумовно, є позитивним. Якщо ж ні, то внесок є негативним [15; 27]. Також доцільно враховувати, що вплив імміграції на

¹Особи віком 20–35 років є найбільшою групою в міграційних потоках – і економічних мігрантів, і біженців. Відтак можна очікувати, що ця група наділена потенціалом позитивного внеску до державних фінансів країни, яка прийняла їх, за умови зайнятості.

соціальну державу є як коротко-, так і довгостроковим. Короткостроковий вплив полягає передусім у значних витратах на прийняття біженців, їх розміщення, надання допомоги в їх інтеграції тощо. Довгострокові наслідки проявляються передусім як імовірне збільшення пропозиції робочої сили та зменшення проблем на ринку праці, спричинених старінням населення.

«Щедрість» інституту соціальної держави до різних груп іммігрантів відрізняється в різних країнах із високими показниками соціально-економічного розвитку. Однак, попри наявні відмінності в обсягах національних соціальних гарантій, які надані іммігрантам, помітно, що вже друге десятиліття поспіль у більшості держав зменшується як державна, так і суспільна підтримка соціальних програм для іммігрантів.

Рівень соціальної підтримки різних груп мігрантів часто пов'язують із рівнем радикалізму тих політичних партій, які приходять до влади [17; 21]. В антимігрантських протестах [4; 7; 35], які почастишали за останнє десятиліття, передусім радикально спрямовані актори політики акцентують саме на зростанні витрат на прийняття іммігрантів, що призводить до посилення заходів бюджетної економії. Щораз частіше озвучуються заяви про доцільність скорочення вже наявних пільг, наданих різним групам іммігрантів [9, с. 36]. Однак не лише радикально спрямовані політики поширюють антимігрантські настрої. Нині навіть лідери держав-учасниць ЄС остерігаються повторення європейської міграційної кризи 2015 р., а відтак дуже обережно підходять до міграційної тематики. Однією з причин цього є стрімке зростання чисельності іммігрантів-біженців в останнє десятиліття в розвинені держави. Достатньо згадати потоки біженців 2015 р. із Сирії, держав Африки, а також афганський потік, який почав зростати після захоплення влади рухом «Талібан» у серпні 2021 р.

Водночас, на наше переконання, потрібен аналіз цілого комплексу факторів, від яких залежать соціальні програми підтримки мігрантів. Із-поміж цих факторів одним із найважливіших є демографічний. Ідеться про те, що зі старінням населення, яке має право на державні пенсійні виплати, влада повинна шукати нові механізми підтримання достатнього рівня фінансових надходжень до бюджету, щоб мати можливість виконувати свої зобов'язання щодо добробуту пенсіонерів. За такої ситуації податки з доходів мігрантів працездатного віку також мають значення для наповнення бюджету та здійснення гарантованих державою соціальних виплат. Відтак розвинені соціальні держави мають бути зацікавлені в реалізації соціальних програм для мігрантів, щоб сприяти зміцненню стійкості їхніх позицій, якнайшвидшій інтеграції в нову спільноту, а отже, їх фінансовій незалежності від державної соціальної допомоги. Однак такий інтерес

становить передусім група трудових мігрантів. Натомість біженці із зон громадянських конфліктів і воєн зазвичай довготривало інтегруються на ринку праці держави, а відтак залежать від соціальної допомоги.

Якщо звернутися до кейсів держав-членів ЄС, чимало з яких відповідають стандартам високорозвинених соціальних держав, то після подій європейської міграційної кризи 2015 р. велику увагу почали приділятися зміцненню зовнішніх кордонів ЄС для забезпечення від неконтрольованого потоку біженців², а також фінансовій підтримці держав поза меж ЄС, які приймають біженців (як-от Туреччина, яка деякий час виконувала умови угоди про реадмісію з ЄС 2016 р. в обмін на фінансову допомогу). У випадку з новим обертом міграційної кризи, яка наростає після приходу режиму талібів в Афганістані, ЄС одразу почав обговорювати механізми фінансової допомоги країнам-сусідам Афганістану (передусім Пакистану та Ірану) в обмін на прийняття ними біженців.

Оскільки Швеція є однією з найбільш розвинених соціальних держав світу й водночас тією, яка прийняла останніми роками велику кількість мігрантів, біженців, то вона може виступити відповідним кейсом для вивчення впливу імміграційного чинника на інститут соціальної держави. Основне питання: чи значні витрати на приймання та інтеграцію біженців підривають стійкість шведської (нордичної) моделі соціальної держави? У дебатах щодо впливу імміграції на соціальну державу Швеції дослідники поділилися на: 1) противників ліберальної міграційної політики, котрі вбачають у ній загрозу стійкості системи соціального забезпечення [29]. Імміграція розглядається як чинник, що сприяв погіршенню стану системи соціального захисту для шведів [10]; 2) прихильників імміграції як способу розв'язання проблеми достатньої кількості трудових ресурсів в умовах старіння населення [33].

Довготривало Швецію позиціонують як одну з найбільш дружніх до мігрантів держав-членів ЄС, країну з одним із найрізноманітніших суспільств у межах Європи [32]. До початку пандемії Covid-19 кількість прийнятих мігрантів щороку збільшувалася: статистичні дані свідчать, що імміграція зростала з 2006 р.; у 2016 р. загальна чисельність іммігрантів була найвищою за всю історію [18], що пояснюється великою хвилею біженців, передусім із Сирії, Іраку, Еритреї, Сомалі, Афганістану. Пандемія коронавірусу зменшила потік нових мігрантів, однак станом на 2020 р. кожен п'ятий житель Швеції був народжений за межами країни [14], а

²На саміті ЄС 28–29.06.2018 р. у Брюсселі посилення та захист зовнішніх кордонів ЄС було визначено новою метою міграційної політики.

поява нових «гарячих» точок, як-от Афганістан, може спровокувати нові міграційні потоки.

Згадані стрімкі демографічні зміни призвели до широких суспільних змін у Швеції й це стало викликом для інституту соціальної держави [15; 28]. Усеосяжна система соціального страхування Швеції на старті створювалася для надання широкої підтримки тим, хто тимчасово потрапив у зону соціального ризику, наприклад утратив роботу, тривало хворіє. Однак міграція – це більш довготривала соціальна ексклюзія, яка вимагає довшої підтримки для повноцінної інтеграції особи. І на підтримку іммігрантів витрачаються значні ресурси шведського інституту соціальної держави. Власне те, що частка мігрантів у загальній кількості одержувачів соціальних виплат неухильно зростає, призвело до ситуації, коли щораз більше шведів сумніваються в якості нордичної (соціал-демократичної) моделі соціальної держави, яка первинно створювалася задля гарантування безпечного, рівного та солідарного суспільства для доволі етнічно однорідної шведської нації [31].

За гіпотезою С. Відмальма [36], шведського дослідника з Уппсальського університету, панівна ідеологія економізму в розвинених соціальних державах зробила шведів менш солідарними в питанні поділу свого висхідного достатку з тими, хто мігрував до Швеції. Міграційний чинник переважно негативно впливає на схильність значної частини середнього класу вимагати більш щедрого перерозподілу суспільного багатства [22]. Тобто, зважаючи на висхідну чисельність тих, хто прагне мігрувати в розвинені країни, населення розвинених соціальних держав поступово відмовляється від прихильності до перерозподілу суспільного багатства. Це відкриває шлях для «розмивання» щедрості мереж безпеки для мігрантів, особливо біженців.

Справді, значна частина іммігрантів, особливо тих, які в'їжджають у розвинені країни як біженці, переважно є низькокваліфікованими працівниками, а отже, у кращому випадку працевлаштовуються в сегменті низькооплачуваних секторів економіки. Наслідком є те, що щонайменше в короткостроковій (а частіше – у довгостроковій) перспективі, вони залежать від соціальних виплат держави, яка прийняла їх. Це неминуче призводить до того, що шведи, передусім із середнього класу, не надто схильні надалі підтримувати механізми перерозподілу суспільного багатства.

Спостерігаємо ситуацію, коли громадяни таких розвинених соціальних держав, як Швеція, поступово звужують межі колективної солідарності з мігрантами, біженцями. Це відбувається для запобігання звуженню чи скасуванню різноманітних соціальних програм для тих громадян, котрі

довготривало сплачують податки й внески в обмін на соціальні гарантії. Значна сегментація суспільства є причиною цього. Мається на увазі, що зменшення підтримки на користь збереження щедрих соціальних виплат і посилення байдужості деяких соціальностійких груп населення до питання солідарності, справедливого перерозподілу суспільного багатства пов'язані не в останню чергу з висхідним етнокультурним різноманіттям населення у таких державах, як Швеція [6].

Потрібно враховувати, що, попри доволі високу результативність соціал-демократичної моделі соціальної держави, яка функціонує у Швеції, вона перебуває на етапі затяжного регресу. Однак наголосимо: причиною цього зниження стійкості інституту соціальної держави у Швеції є комплекс причин, а не лише довготривала відкритість держави до іммігрантів. Рівень підтримки населенням політики перерозподілу суспільного багатства залежить не тільки від етнокультурного різноманіття й рівня міграції, а й від ефективності державної політики імміграції, активної/пасивної позиції населення щодо залучення іммігрантів на ринок праці, зменшення залежності мігрантів від соціальних виплат й ін. [5]. Це характеризує не лише Швецію, а й більшість високорозвинених соціальних держав.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Уважаємо, що в тому кризовому стані, у якому інститут соціальної держави вже перебуває майже півстоліття, масштабні імміграційні процеси, потужні хвилі біженців виступають радше додатковим, але не основним, деструктивним чинником впливу на державні фінанси та широку перспективу функціонування інституту соціальної держави. Погодимося з тими дослідниками [14], які вважають перебільшеними припущення (висловлені переважно в політичних дебатах) про деструктивний вплив імміграції на економіку та соціальну сферу розвинених держав.

Очевидно, що національні інститути соціальної держави відчуватимуть менше навантаження через витрати на інтеграцію мігрантів, якщо останні якнайшвидше повноцінно вийдуть на ринок праці, а відтак знизиться їх залежність від соціальних виплат. Саме оперативна інтеграція на ринку праці здатна зменшити навантаження на систему соціального забезпечення, а й покращити можливості мігрантів та членів їхніх сімей у частині доступу до системи охорони здоров'я, житла, освіти тощо. Чим швидше іммігранти інтегруються в нову спільноту, тим довше вони сплачуватимуть податки, робитимуть

внески в державні фінанси й систему соціального забезпечення держави, котра їх прийняла [2; 15; 27]. Це змінить сприйняття іммігрантів у частині зростання оцінки їх соціальної значущості для спільноти тієї чи іншої країни. Однак для того, щоб це стало можливим, первинно потрібна дієва політика інституту соціальної держави щодо соціалізації мігрантів.

Також у країнах із великою кількістю мігрантів важливо зменшувати негативні стереотипи щодо цієї групи населення, посилювати міжгрупові контакти, що має сприяти росту толерантності до соціальних потреб мігрантів [8; 23]. Це має стати одним із пріоритетів як державних інституцій, так і інститутів громадянського суспільства. Наразі ж зростання опозиційних настроїв до мігрантів, особливо біженців, зумовлене не в останню чергу нездатністю політичного істеблішменту розвинених держав Заходу організувати швидку інтеграцію новоприбулих мігрантів на ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Andersson, P., Wadensjö, E. (2008). *Arbetskraftens rörlighet I Norden: drivkrafter och effekter*. Nordiska ministerrådet.
2. Bakker, L., Dagevos, J., Engbersen, G. (2017). Explaining the refugee gap: A longitudinal study on labour market participation of refugees in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, (11), 1775–1791.
3. Banting, K., Johnston, R., Kymlicka, W., Soroka, S. (2006). Do multiculturalism policies erode the welfare state? An empirical analysis. In: K. Banting, W. Kymlicka (Eds.), *Multiculturalism and the Welfare State: Recognition and Redistribution in Contemporary Democracies* (pp. 49–91). Oxford: Oxford University Press.
4. Bevelander, P., Hellström, A. (2019). Pro- and antimigrant mobilizations in polarized Sweden. In: A. Rea, M. Martiniello, A. Mazzola, B. Meuleman (Eds.), *The refugee reception crisis in Europe: Polarized opinion and mobilizations* (pp. 75–94). Editions de l'Université de Bruxelles.
5. Burgoon, B. (2014). Immigration, Integration, and Support for Redistribution in Europe. *World Politics*, № 66 (3), p. 365–405.
6. Burgoon, B., Koster, F., van Egmond, M. (2012). Support for redistribution and the paradox of immigration. *Journal of European Social Policy*, № 22 (3), p. 288–304.
7. Byström, M., Frohnert, P. (2013). *Reaching a state of hope: Refugees, immigrants and the Swedish Welfare State, 1930–2000*. Nordic Academic Press.
8. Cappelen, C., Peters, Y. (2018). The impact of intra-EU migration on welfare chauvinism. *Journal of Public Policy*, № 38 (3), p. 389–417.
9. Fariza, I., Doncel, L. (21 May 2014). El abogado de la UE avala que Alemania niegue ayudas sociales a europeos. *El País*.
10. Fenwick, C. (2019). The political economy of immigration and welfare state effort: evidence from Europe. *European Political Science Review*, 11 (3), 357–319.

11. Frödin, O., Kjellberg, A. (2018). Labour migration from third countries to Swedish low-wage jobs. *Nordic Journal of Working Life Studies*, 8 (1), 65–85.
12. Globerman, S. (2019). *Highly educated immigrants: Economic contributions and implications for public policy*. Fraser Institute.
13. Gugushvili, D., Ravazzini, L., Ochsner, M. et al. (2021). Welfare solidarities in the age of mass migration: evidence from European Social Survey 2016. *Acta Politica*, № 56, p. 351–375.
14. Hajighasemi, A., Oghazi, P. (2021). Outcomes of Swedish migration and economics of the welfare system. *Economic Research-Ekonomiska Istraživanja*, № 35. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1331677X.2021.1952089>
15. Hansen, M. F., Schultz-Nielsen, M. L., Tranaes, T. (2017). The fiscal impact of immigration to welfare states of the Scandinavian type. *Journal of Population Economics*, № 30 (3), p. 925–952.
16. Hennessey, G., Hagen-Zanker, J. (2020). *The fiscal impact of immigration: A review of the evidence*. Working Paper 573. Swiss Agency for Development and Cooperation SDC.
17. Huber, E., Stephens, J. D. (2001). *Development and Crisis of the Welfare States: Parties and Policies in Global Markets*. Chicago: University of Chicago Press.
18. *Invandring till Sverige* (2021). *Statistikmyndigheten SCB*. URL: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/invandring-till-sverige/>
19. Khoma, N., Vdovychyn, I. (2020). Deconstruction of the Welfare State: The Impact of Globalization and Technological Factors. *Revija za socijalnu politiku*, 27 (3), 269–285.
20. Koopmans, R. (2010). Trade-Offs between Equality and Difference: Immigrant Integration, Multiculturalism and the Welfare State in Cross-National Perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36 (1), 1–26.
21. Korpi, W., Palme, J. (2003). New Politics and Class Politics in the Context of Austerity and Globalization: Welfare State Regress in 18 Countries, 1975-1995. *American Political Science Review*, 97 (3), 425–446.
22. Magni-Berton, R. (2014). Immigration, redistribution, and universal suffrage. *Public Choice*, 160 (3–4), 391–409.
23. Mewes, J., Mau, S. (2013). Globalization, socio-economic status and welfare chauvinism: European perspectives on attitudes toward the exclusion of immigrants. *International Journal of Comparative Sociology*, № 54 (3), p. 228–245.
24. Migration and migrant population statistics (2020). *Eurostat*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics#Migrant_population:_23_million_non-EU_citizens_living_in_the_EU_on_1_January_2020
25. Nyman, P., Ahlskog, R. (2018). *Fiscal effects of intra-EEA migration*. Reminder Project.
26. Oxford Economics (2018). *The fiscal impact of immigration on the UK: A report for the Migration Advisory Committee*. Oxford Economics.
27. Ruist, J. (2014). Free immigration and welfare access: The Swedish experience. *Fiscal Studies*, 35 (1), 19–39.
28. Ruist, J. (2019). *Global Migration: orsaker och konsekvenser*. SNS förlag.
29. Sanandaji, T. (2017). Migrationen och välfärdsstatens finansiering. *Kvartal*. <https://kvartal.se/artiklar/migration-och-valfardsstatens-finansiering/>

30. Sannerstedt, A. (2013). Skånska attityder till flyktingar och mångkulturalism. In: J. Ohlsson, A. Bergström (Eds.), *Vanor och attityder i förändring. Samhälle, opinion och medier i Skåne* (pp. 75–91). SOM-institutet.
31. Schall, C. E. (2016). *The rise and fall of the miraculous welfare machine: Immigration and social democracy in twentieth-century Sweden*. Cornell University Press.
32. Schierup, C.-U., Ålund, A. (2011). The end of Swedish exceptionalism? Citizenship, neoliberalism and the politics of exclusion. *Race & Class*, 53 (1), 45–64.
33. Scocco, S., Andersson, L. F. (2015). *900 miljarder skäl att uppskatta invandring En analys av invandringens effekter på de offentliga finanserna i Sverige 1950–2014*. Arena idè.
34. Share of elderly population in Sweden in selected years from 1970 to 2020, by age group. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/525637/sweden-elderly-share-of-the-total-population-by-age-group>.
35. Widfelt, A. (2015). *Extreme right parties in Scandinavia*. Routledge.
36. Widmalm, S. (2018). The ideology of economism can explain the rise of right-wing populism in upcoming Swedish election. *Response*, 3. URL: <http://tidskriftenrespons.se/artikel/ideology-economism-can-explain-rise-right-wing-populism-upcoming-swedish-election/>

MIGRATION FACTOR OF REDUCING THE SUSTAINABILITY OF THE WELFARE STATE

The impact analysis of immigration on the stability of welfare state is substantiated by: 1) long-term (more than half a century) crisis of the welfare state; 2) rapid growth of the number of immigrants in highly developed countries, especially refugees, whose acceptance and integration is costly. It is noted that the impact of the immigration factor on the welfare state depends on which of the groups of migrants in question (from highly skilled labor migrants, for whom leading countries compete, to refugees from war and conflict zones). It is argued that the burden on the welfare state is growing primarily among refugee immigrants who have difficulty integrating into the new society and labor market. The factors, which the impact of immigration on the welfare state depends on, are indicated: 1) the age of immigrants at which they arrive to the country; 2) the speed at which migrants enter the labor market; 3) the time during which migrants are dependent on state assistance; 4) characteristics of the immigrants' human capital; 5) the levels of social benefits, the scope of social guarantees provided to migrants, etc. It is emphasized that for the second decade in a row (since the beginning of the global financial crisis in 2008) in most welfare states, both state (budgetary savings) and public support for social programs for immigrants are declining. Following the European migration crisis of 2015,

the attention of welfare states' governments is focused not so much on the integration of migrants as on strengthening the EU's external borders to protect against the uncontrolled flow of refugees. It is noted that the recession after the lockdowns caused by COVID-19, once again strengthens the austerity, even in the most developed welfare states, which affects the realization of social rights of immigrants guaranteed to them. It is emphasized that the growth of the number of immigrants in developed countries, although increasing the pressure on the national institutions of the welfare state, is only one of the factors reducing the resilience of classical models of the welfare state. According to the author of the article, the problem is seen in the inability of the political establishment to organize the rapid integration of newly arrived migrants in the labor market.

Key words: welfare state, immigrants, refugees, social rights, social guarantees, national social security systems.

REFERENCE

1. Andersson, P., Wadensjö, E. (2008). *Arbetskraftens rörlighet I Norden: drivkrafter och effekter*. Nordiska ministerrådet.
2. Bakker, L., Dagevos, J., Engbersen, G. (2017). Explaining the refugee gap: A longitudinal study on labour market participation of refugees in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43 (11), 1775–1791.
3. Banting, K., Johnston, R., Kymlicka, W., Soroka, S. (2006). Do multiculturalism policies erode the welfare state? An empirical analysis. In: K. Banting, W. Kymlicka (Eds.), *Multiculturalism and the Welfare State: Recognition and Redistribution in Contemporary Democracies*, 49–91. Oxford: Oxford University Press.
4. Bevelander, P., Hellström, A. (2019). Pro- and antimigrant mobilizations in polarized Sweden. In: A. Rea, M. Martiniello, A. Mazzola, B. Meuleman (Eds.), *The refugee reception crisis in Europe: Polarized opinion and mobilizations*, 75–94. Editions de l'Université de Bruxelles.
5. Burgoon, B. (2014). Immigration, Integration, and Support for Redistribution in Europe. *World Politics*, 66 (3), 365–405.
6. Burgoon, B., Koster, F., van Egmond, M. (2012). Support for redistribution and the paradox of immigration. *Journal of European Social Policy*, 22 (3), 288–304.
7. Byström, M., Frohnert, P. (2013). *Reaching a state of hope: Refugees, immigrants and the Swedish Welfare State, 1930–2000*. Nordic Academic Press.
8. Cappelen, C., Peters, Y. (2018). The impact of intra-EU migration on welfare chauvinism. *Journal of Public Policy*, 38 (3), 389–417.
9. Fariza, I., Doncel, L. (21 May 2014). El abogado de la UE avala que Alemania niegue ayudas sociales a europeos. *El País*.
10. Fenwick, C. (2019). The political economy of immigration and welfare state effort: evidence from Europe. *European Political Science Review*, 11 (3), 357–319.
11. Frödin, O., Kjellberg, A. (2018). Labour migration from third countries to Swedish low-wage jobs. *Nordic Journal of Working Life Studies*, 8 (1), 65–85.

12. Gliberman, S. (2019). *Highly educated immigrants: Economic contributions and implications for public policy*. Fraser Institute.
13. Gugushvili, D., Ravazzini, L., Ochsner, M. et al. (2021). Welfare solidarities in the age of mass migration: evidence from European Social Survey 2016. *Acta Politica*, 56, 351–375.
14. Hajjghasemi, A., Oghazi, P. (2021). Outcomes of Swedish migration and economics of the welfare system. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 35. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1331677X.2021.1952089>
15. Hansen, M. F., Schultz-Nielsen, M. L., Tranaes, T. (2017). The fiscal impact of immigration to welfare states of the Scandinavian type. *Journal of Population Economics*, 30 (3), 925–952.
16. Hennessey, G., Hagen-Zanker, J. (2020). *The fiscal impact of immigration: A review of the evidence*. Working Paper 573. Swiss Agency for Development and Cooperation SDC.
17. Huber, E., Stephens, J. D. (2001). *Development and Crisis of the Welfare States: Parties and Policies in Global Markets*. Chicago: University of Chicago Press.
18. *Invandring till Sverige* (2021). *Statistikmyndigheten SCB*. URL: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/invandring-till-sverige/>
19. Khoma, N., Vdovychyn, I. (2020). Deconstruction of the Welfare State: The Impact of Globalization and Technological Factors. *Revija za socijalnu politiku*, 27 (3), 269–285.
20. Koopmans, R. (2010). Trade-Offs between Equality and Difference: Immigrant Integration, Multiculturalism and the Welfare State in Cross-National Perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36 (1), 1–26.
21. Korpi, W., Palme, J. (2003). New Politics and Class Politics in the Context of Austerity and Globalization: Welfare State Regress in 18 Countries, 1975–1995. *American Political Science Review*, 97 (3), 425–446.
22. Magni-Berton, R. (2014). Immigration, redistribution, and universal suffrage. *Public Choice*, 160 (3–4), 391–409.
23. Mewes, J., Mau, S. (2013). Globalization, socio-economic status and welfare chauvinism: European perspectives on attitudes toward the exclusion of immigrants. *International Journal of Comparative Sociology*, 54 (3), 228–245.
24. Migration and migrant population statistics (2020). *Eurostat*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics#Migrant_population:_23_million_non-EU_citizens_living_in_the_EU_on_1_January_2020
25. Nyman, P., Ahlskog, R. (2018). *Fiscal effects of intra-EEA migration*. Reminder Project.
26. Oxford Economics (2018). *The fiscal impact of immigration on the UK: A report for the Migration Advisory Committee*. Oxford Economics.
27. Ruist, J. (2014). Free immigration and welfare access: The Swedish experience. *Fiscal Studies*, 35 (1), 19–39.
28. Ruist, J. (2019). *Global Migration: orsaker och konsekvenser*. SNS förlag.
29. Sanandaji, T. (2017). Migrationen och välfärdsstatens finansiering. *Kvartal*. <https://kvartal.se/artiklar/migration-och-valfardsstatens-finansiering/>
30. Sannerstedt, A. (2013). Skånska attityder till flyktingar och mångkulturalism. In: J. Ohlsson, A. Bergström (Eds.), *Vanor och attityder i förändring. Samhälle, opinion och medier i Skåne*, 75–91. SOM-institutet.

31. Schall, C. E. (2016). *The rise and fall of the miraculous welfare machine: Immigration and social democracy in twentieth-century Sweden*. Cornell University Press.

32. Schierup, C.-U., Ålund, A. (2011). The end of Swedish exceptionalism? Citizenship, neoliberalism and the politics of exclusion. *Race & Class*, 53 (1), 45–64.

33. Scocco, S., Andersson, L. F. (2015). *900 miljarder skäl att uppskatta invandring En analys av invandringens effekter på de offentliga finanserna i Sverige 1950–2014*. Arena idè.

34. Share of elderly population in Sweden in selected years from 1970 to 2020, by age group. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/525637/sweden-elderly-share-of-the-total-population-by-age-group>.

35. Widfelt, A. (2015). *Extreme right parties in Scandinavia*. Routledge.

36. Widmalm, S. (2018). The ideology of economism can explain the rise of right-wing populism in upcoming Swedish election. *Response*, 3. URL: <http://tidskriftenrespons.se/artikel/ideology-economism-can-explain-rise-right-wing-populism-upcoming-swedish-election/>

Матеріал надійшов до редакції 09.09.2021 р.